

Чеботарьова Олена Валентинівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Цимбалюк Наталія Павлівна,
директорка КЗ ЛОР Багатопрофільний навчально-реабілітаційний
центр Святого Миколая (Львів, Україна)
Білецька Наталія Миколаївна,
заступник директора з методичної роботи з питань експерименту
КЗ ЛОР Багатопрофільний навчально-реабілітаційний
центр Святого Миколая (Львів, Україна)

ОСВІТНЬО-СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР ЯК ВАЖЛИВИЙ ПРОСТІР ІНКЛЮЗІЇ, СОЦІАЛІЗАЦІЇ, РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Відділення освітньо-соціально-культурного центру (ОСКЦ) – це унікальний інклюзивний простір, який формує нову культуру інклюзії, реабілітації, соціалізації та всебічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які перебувають на інклюзивному навчанні або навчаються на індивідуальній формі навчання [1].

Актуальність діяльності відділення. Освітньо-соціально-культурний центр (ОСКЦ) – це відповідь на сучасні виклики нашого суспільства. За офіційними даними МОН України, кількість учнів з ООП в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) зросла майже вдвічі за останні п'ять років. За даними МОЗ, кількість дітей з розладами спектру аутизму зросла на 64% за останні 5 років, з синдромом Дауна – приблизно на 35–60% за останні 6 років. Прогнозується, що кількість дітей з різними порушеннями зростатиме і надалі. У цих умовах діяльність ОСКЦ є надзвичайно актуальною, адже педагоги відділення надають комплексні корекційно-розвиткові, реабілітаційні та соціокультурні послуги, яких не можуть забезпечити ні звичайні ЗЗСО, ні ІРЦ. Така модель має не лише зберігатися, а й масштабуватися на громади всієї області, оскільки саме вона дає змогу закривати реальні потреби дітей з ООП та

їхніх родин, а також формує сталу інфраструктуру підтримки в системі інклюзивної освіти Львівщини.

Унікальність відділення ОСКЦ:

1. *Системність.* Відділення забезпечує системні та довготривалі позаурочні корекційно-розвивальні, реабілітаційні та соціокультурні заходи у форматі «поза школою». ОСКЦ закриває такі потреби, як: корекція, реабілітація, гармонійний розвиток, стабільне позашкільне середовище, соціалізація, якісне дозвілля, профорієнтація, батьківська підтримка, підтримка педагогів інших закладів освіти, які працюють з дітьми з ООП (навчання для них), методичні напрацювання.

2. *Мультидисциплінарність.* Відділення функціонує на основі мультидисциплінарного підходу: у його складі постійно працюють усі необхідні фахівці – вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи, вчителі-реабілітологи, вчитель фізичної культури, соціальний педагог та вихователі. Завдяки щоденній командній роботі діти отримують не розрізнені послуги, а комплексну програму освітньо-корекційного та реабілітаційного супроводу, яка охоплює усі сфери розвитку дитини. Така модель забезпечує цілісність і системність допомоги, створює умови для максимальної ефективності занять і реальної інтеграції дитини в освітній та соціальний простір.

3. **Доказова та унікальна модель допомоги дітям з ООП.** У відділенні поєднано стандартні корекційно-розвиткові практики з сучасними інноваційними методиками, ефективність яких підтверджена науковими дослідженнями. Це – іпотерапія, каністерапія, нейрокорекція, мозочкова стимуляція, сенсорна інтеграція, арттерапія, альтернативна та додаткова комунікація, поведінкова корекція, методика «VoiceToys» (в Україні цю методику має лише «БП НРЦ Святого Миколая»), застосунок з АДК «TippyTalk». Звичайний ЗЗСО не має кадрових і матеріально-технічних можливостей для надання такого комплексу послуг, адже вони вимагають спеціалізованого обладнання, підготовлених фахівців та інтегрованої командної роботи. Саме тому діяльність ОСКЦ є унікальною для регіону та критично

важливою для розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

4. *Щорічна двотижнева програма навчання для батьків дітей з ООП в рамках проведення інклюзивних тренінгових таборів.* Щороку на базі ОСКЦ проводяться інклюзивні тренінгові табори з двотижневою навчальною програмою для батьків дітей з ООП з усієї Львівської області. Програма таборів включає як теоретичні заняття з питань розвитку, корекції, реабілітації та виховання дітей з ООП, так і практичні майстер-класи, групи підтримки, індивідуальні консультації з фахівцями та обмін досвідом між батьками. Така форма підтримки дозволяє родинам краще розуміти потреби своїх дітей, оволодівати ефективними стратегіями взаємодії та отримувати цінну фахову допомогу в ресурсному середовищі.

5. *Додатковий освітній супровід як чинник соціально-економічної інтеграції родин.* Для дітей з ООП, які навчаються за індивідуальною формою в початковій школі, освітній процес обмежується лише 10 уроками на тиждень (включно з корекційною складовою), що в середньому становить лише 2 уроки на день. У другій половині дня дитина залишається без організованого супроводу, що створює критичні труднощі для родини – особливо для одного з батьків, який змушений постійно бути вдома і не має змоги працевлаштуватися.

Відділення ОСКЦ вирішує цю проблему: дитина з ООП після уроків у школі має можливість залишатися в Центрі, отримувати додаткову корекційно-реабілітаційну підтримку, брати участь у групових активностях та розвивати навички соціалізації в освітньому середовищі. Це не лише сприяє повноцінному розвитку самої дитини, а й відкриває батькам можливість працевлаштуватися.

У результаті – зростає рівень економічної активності родин, покращується добробут сімей з дітьми з ООП, а громада й область отримують реальний економічний ефект через збільшення участі працездатного населення у ринку праці, зменшення соціального навантаження та формування більш стійкого локального економічного середовища.

6. *Партнерство дитини, родини, вчителів та фахівців як основа успішної інклюзії.* Відділення ОСКЦ є ефективною моделлю взаємодії між дитиною, її

родиною, педагогічним колективом та спеціалістами Центру. Такий партнерський підхід дозволяє координувати зусилля всіх сторін, забезпечуючи індивідуалізовану підтримку і адаптацію освітнього процесу.

Філософія ОСКЦ відповідає на запити суспільства, школи та батьків, спільно будуючи єдиний корекційний маршрут, який враховує особливості кожної дитини та забезпечує довготривалий і стійкий результат. Регулярна комунікація і спільне прийняття рішень сприяють кращому розумінню потреб дитини, оперативному реагуванню на виклики та формуванню сприятливого середовища для навчання і розвитку.

Для кращого розуміння особливостей дітей з ООП фахівці ОСКЦ регулярно, у тісній співпраці з Львівським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти (ЛОППО), Львівським обласним центром соціальних служб, фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), представниками закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), закладів дошкільної та позашкільної освіти м. Львова та області, проводять навчання для асистентів дітей, асистентів вчителів, фахівців ІРЦ, батьків і педагогів.

Родини отримують підтримку і практичні рекомендації, а школа, позашкільні заклади та фахівці – інструменти для більш ефективної роботи. Завдяки такій інтегрованій співпраці забезпечується комплексний супровід дитини, що значно підвищує її шанси на успішну соціальну інтеграцію та повноцінне життя в громаді.

Чому саме в ОСКЦ мають іти діти?

1. *Комплексність послуг в єдиному освітньо-реабілітаційному просторі.* У відділенні діє повна команда фахівців (вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи, вчителі-реабілітологи, вчитель фізичної культури, соціальний педагог, вихователі). Команда ОСКЦ надає послуги для дітей з різними порушеннями: РАС, синдром Дауна, порушення інтелектуального розвитку, затримка психомовленнєвого розвитку, інше генетичні, психічні, фізичні та комплексні порушення розвитку.

2. *Сталість, регулярність і додаткові можливості для сімей.* Діти, які, для

прикладу, навчаються на індивідуальній формі у початковій школі, мають лише 10 уроків на тиждень (включно із корекційною складовою), тобто лише 2 уроки на день. Більше занять для них не передбачено, що створює значні труднощі для родин: батьки змушені перебувати з дитиною вдома і часто не мають можливості працевлаштуватися. Відділення ОСКЦ закриває цю потребу: після шкільних уроків дитина може отримувати додаткову корекцію та реабілітацію, брати участь у групових активностях і комунікувати з однолітками. Це одночасно забезпечує повноцінний розвиток та соціалізацію дитини і дає батькам змогу працювати, що забезпечує зростання рівня залучення батьків дітей з ООП до ринку праці (економічна вигода для громади й області).

3. *Реальні результати для дітей.* Діяльність ОСКЦ забезпечує відчутний прогрес у розвитку дітей: покращується фізична сфера та навички самообслуговування, розвивається мовлення і здатність до комунікації, формуються соціальні навички завдяки груповій роботі з однолітками, зменшуються поведінкові труднощі та емоційна напруга. Діти стають більш упевненими у собі, навчаються самостійності та отримують можливість більшого включення у шкільне та суспільне життя, що підтверджує ефективність моделі та її незамінність для родин.

5. *Відділення ОСКЦ як регіональний навчально-методичний хаб інноваційної інклюзії та підтримки дітей з ООП.* Локація на околиці м. Львова забезпечує доступ до висококваліфікованих кадрів і спеціалізованої інфраструктури. Діти з різних громад області можуть користуватися якісними комплексними послугами в ОСКЦ.

Список літературних джерел.

1. Чеботарьова, О. (2025). Нова українська школа: сучасний зміст та практики навчання учнів з особливими освітніми потребами. Особлива дитина: навчання і виховання, 117(1), 97–114. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.215>
https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/215

2. Комунальний заклад Львівської обласної «Багатoproфільний навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая» https://sviatohomykolaia.blogspot.com/p/blog-page_20.html

Чепчина Ірина Іванівна,
Голова ЦП Українського Товариства Глухих,
м. Київ, Україна

ОСВІТА ГЛУХИХ: РЕАЛІЇ І ВИКЛИКИ

З минулого: переваги та недоліки попередніх підходів

Серед плюсів і мінусів відзначимо наступне:

- Організація цільових груп для глухих здобувачів освіти.

Відповідно до Наказу МОН України від 2006 року, у багатьох закладах вищої освіти України було започатковано створення цільових груп для глухих абітурієнтів. Щороку відбір потенційних вступників здійснювався у стінах Центрального правління Українського товариства глухих (УТОГ), після чого вони вступали до чотирьох університетів та чотирьох коледжів України.

Результати вступних співбесід засвідчували достатній рівень знань з профільних дисциплін – зокрема, фізики та математики у таких закладах як КПІ імені Ігоря Сікорського та Національна металургійна академія України (м. Дніпро).

Згодом Всеукраїнський конкурс «Ерудит» для випускників 12-х класів спеціальних шкіл став важливим етапом відбору, який фактично відкривав їм шлях до вступу у ЗВО.

- Рівень володіння українською словесною мовою (УСМ)

Незважаючи на позитивні результати з профільних предметів, рівень володіння українською словесною мовою залишався стабільно низьким. Оцінки з української мови та літератури, як правило, не перевищували середнього рівня. Лише окремі учасники демонстрували достатньо добрі знання у цій галузі.

Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) та його вплив

Для глухих випускників спеціальних шкіл ЗНО було запроваджено у 2009